

N:o 15.

Ank. till Riksd. kansli den 8 maj 1890, kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 60 och 61 regeringsformen.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 229, har herr *A. V. Ljungman*, i syfte att derigenom vinna ett närmare bestämmande af gränsen mellan Konungens administrativa och ekonomiska lagstiftningsmakt enligt § 89 regeringsformen och Riksdagens beskattningsmakt enligt §§ 57, 60 och 73 regeringsformen, hemställt, det Riksdagen måtte antaga nedanstående förslag till ändring af §§ 60 och 61 regeringsformen, att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 60.

1. Till bevillningar räknas tullmedlen, bränvinstillverknings- och andra accismedel, stämpelpappersmedlen samt hvad hvarje Riksdag dessutom särskildt såsom bevillning sig åtager. Ej må några allmänna afgifter, af hvad namn och beskaffenhet som helst, utan Riksdagens samtycke kunna förändras, tullen å spannmål allena undantagen. Ej heller må Konungen statens inkomster förpakta eller, till vinning för sig och kronan eller enskilde personer, några monopolier fastställa eller annorlunda än i enlighet med uti lag eller författning fastställda grunder meddela koncessioner å anläggning af jernvägar, kanaler, telegrafer eller liknande samfärdsanstalter af monopolieartad beskaffenhet.

Bih. till Riksd. Prot. 1890. 3 Saml. 11 Häft.

2. Särskilda afgifter för begagnande eller omedelbar förmån af statens inrättningar eller för påkallande af embetsåtgärd må af Konungen inom af Riksdagen bestämda gränser fastställas, dock att dylika afgifter, hvilka pålagts näring för bekostandet af anstalter till densamma förkofran, äfven om de ingå till statsverket, blott få för det med dem åsyftade ändamålet användas. Konungen ege ock att fastställa de afgifter, som af kommuner, korporationer eller enskilde må upptagas för begagnandet af monopolieartade inrättningar till enskildes gemensamma nytta och beqvämlighet.

§ 61.

Alla afgifter, som Riksdagen under de i mom. 1 af föregående paragraf nämnda titlar beviljat, skola utgöras intill slutet af det år, under hvars lopp den nya bevillningen af Riksdagen fastställd blifver.

Såsom motionären erinrar, framställdes redan vid 1886 års riksdag i en reservation till ett konstitutionsutskottets utlåtande i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 57, 60 och 89 regeringsformen ett förslag till grundlagsändring, som till alla delar är öfverensstämmande med det af motionären nu framlagda. Ut i ifrågavarande reservation, som afgafs af 7 utaf Andra Kammarens ledamöter i utskottet, framhölls, att nyssnämnda motion i främsta rummet tycktes åsyfta sådana tillägg till stadgandena i regeringsformen, rörande beskattningsrättens utöfning, hvarigenom denna så fullständigt som möjligt komme att i verkligheten tillhöra Riksdagen allena, samt att utskottet, då allt för stora svårigheter mötte för en omskapning af § 89 regeringsformen, hade bort med anledning af motionärens förslag i öfrigt underkasta § 60 regeringsformen en i angifna syfte nödig omarbetning. Det förslag till ändrad lydelse af §§ 60 och 61 regeringsformen, som reservanterna i sammanhang dermed framlade, och som nu af herr Ljungman upptagits, ansågo de dock uppenbarligen ej vara egnadt att blifva gällande lag. De beteckna nemligen sitt förslag såsom ett *försöksvis* framställt *utkast* för att *närmare antyda* den *riktning*, i hvilken en omarbetning af § 60 regeringsformen borde ske. Vigtiga anmärkningar kunna ock, enligt utskottets åsigt, göras emot förslaget.

Enligt det framlagda förslaget till ändrad lydelse af § 60 regeringsformen skulle ej mindre de bestämmelser, som nu i nämnda paragraf meddelas, delvis förändras, än äfven i paragrafen upptagas föreskrifter i ämnen, om hvilka stadganden hittills deri ej förekommit.

Postmedlen skulle enligt förslaget ej vidare räknas till bevillningarne. Härigenom skulle emellertid Riksdagens ställning till ifrågavarande statsinkomst kunna blifva en annan än under nuvarande förhållanden; men giltiga skäl för en sådan förändring hafva ej blifvit af motionären anförda.

Enligt förslaget skulle vidare i stället för det nuvarande stadgandet, att ej några allmänna afgifter, af hvad namn och beskaffenhet som helst, må utan Riksdagens samtycke kunna *förhöjas*, tullen å inkommande och utgående spanmål allena undantagen, upptagas den bestämmelsen, att berörda afgifter ej utan Riksdagens samtycke kunna *förändras*, tullen å spanmål allena undantagen. Ej heller i detta afseende kan utskottet emellertid tillstyrka motionen, då enligt utskottets åsigt ej några skäl äro för handen af beskaffenhet att böra föranleda den ifrågasatta grundlagsändringen.

Motionären upptager i slutet af mom. 1 af sitt förslag till § 60 regeringsformen det stadgande, att Konungen ej må annorlunda än i enlighet med uti lag eller författning fastställda grunder meddela koncessioner å anläggning af jernvägar, kanaler, telegrafer eller liknande samfärdsanstalter af monopolieartad beskaffenhet. Detta stadgande torde dock ej kunna anses behöfligt eller lämpligt. Å ena sidan är nemligen uppenbart, att Konungen vid meddelande af koncessioner, äfven utan denna bestämmelse i grundlagen, alltid måste iakttaga de i gällande lag och författning fastställda grunder. Å andra sidan synes genom den föreslagna bestämmelsen den rätt Konungen nu eger uti förevarande afseende ej komma att på något sätt begränsas, då samma bestämmelse ej lärer innebära någon inskränkning af den lagstiftningsmakt, som på grund af § 89 regeringsformen tillkommer Konungen.

I första punkten af 60 §:s andra moment föreslår motionären, att särskilda afgifter för begagnande eller omedelbar förmån af statens inrättningar eller för påkallande af embetsåtgärd må af Konungen inom af Riksdagen bestämda gränser fastställas. Frånsedt postmedlen, hvarom ofvan nämnts, komme detta stadgande naturligtvis att få sin hufvudsakliga betydelse i fråga om jernvägstrafikmedlen. Härvid kan dock anmärkas, att Konungen, som har ledningen af jernvägarna i sin hand, alltid måste ega en vidsträckt rätt att efter sig teende omständigheter lämpa de afgifter, som skola upptagas, för så vidt jernvägarne skola kunna drifvas på lämpligt sätt och utöfva den inverkan på landets utveckling, som de böra. Riksdagen skulle i de flesta fall vara nödsakad att inskränka sig till fastställandet af vissa allmänna grunder att af Konungen tillämpas och i detalj närmare utföras, hvadan Riksdagens väsentligaste myndighet med afseende å dessa afgifter i sjelfva verket skulle komma att begränsa sig till bestämmandet af maximibeloppen för de särskilda taxorna. Men just häri ligger en icke obetydlig fara för den stora mängden enskilda jernvägar i vårt land. Dessa äro nemligen till sitt ekonomiska bestånd i hög grad beroende af de taxor, som fastställas för statens jernvägar, enär de sjelfva i de flesta fall svåriligen torde kunna hålla sina egna taxor högre än statens; och derest Riksdagen egde, oberoende af Konungen, bestämna trafiktaxornas

för statens jernvägar maximibelopp, något som blefve följden af jernvägs- trafikmedlens upptagande bland bevillingarne, skulle de enskilda jernvägarnes ekonomi blifva beroende af de vexlande meningarne vid särskilda riksdagar. På grund häraf och med fästadt afseende derå, att det väl icke finnes något område, på hvilket den allmänna opinionen i så hög grad gör sig gällande, som just beträffande kommunikationsanstalterna, synes det som om förhållandena ej påkallade ifrågavarande af motionären föreslagna, genomgripande förändring af grundlagen.

I sammanhang med bestämmandet af sättet för nyssnämnda afgifternas fastställande vill motionären äfven upptaga stadgande derom, att de afgifter, hvilka pålagts näring för bekostandet af anstalter till densammas förkofran, äfven om de ingå till statsverket, blott få för det med dem äsyftade ändamålet användas. Föreskriften att dylika afgifter endast få för det *äsyftade* ändamålet användas, synes obehöflig, enär ju de afgifter, som här äro i fråga, kunna påläggas en näring allenast för bekostandet af anstalter till densammas *förkofran*, och man väl svärligen lär kunna tänka sig, att en näring förkofras derigenom, att en afgift lägges på henne för att tillfalla statskassan utan någon förpligtelse för denna att använda hvad som inflyter för befordrande af den ifrågavarande näringen. I öfrigt kan mot den föreslagna bestämmelsen anmärkas, att densamma i sjelfva verket allenast innebär en viss inskränkning i Riksdagens rätt att för nödiga statsutgifter använda tillgängliga medel, hvilken inskränkning synes desto mindre lämplig, som ej med skäl torde kunna sägas, att icke Riksdagen städse vårdat sig om, att de till en viss närings förkofran pålagda afgifter ej dragits till andra ändamål.

Motionären föreslår slutligen, att i sista punkten af den 60:de §:s andra moment skulle bestämmas, att Konungen eger att fastställa de afgifter, som af kommuner, korporationer, eller enskilde må upptagas för begagnandet af monopolieartade inrättningar till enskildes gemensamma nytta och beqvämlighet. Uttrycket »monopolieartade inrättningar» är synnerligen sväfvande. Dermed synes böra förstås sådana inrättningar, i fråga om hvilka konkurrens alls icke eller blott i obetydlig grad kan göra sig gällande. Är denna uppfattning af uttrycket riktig, bör Konungen visserligen ega rätt att bestämma afgifterna för begagnandet af vissa monopolieartade inrättningar, nemligen för sådana af kommuner, korporationer och enskilde upprättade *samfärdsanstalter*, hvilka, derest afgifterna för deras begagnande kunde af anläggaren godtyckligt bestämmas, skulle välla ett ingrepp i den rätt till fri samfärd, som måste anses tillkomma rikets samtliga inbyggare. Exempel på afgifter af denna natur äro hamn-, bro-, färj- och andra afgifter af dylik beskaffenhet. Den pröfningsrätt med afseende på dessa afgifter, hvilken motionären vill tillerkänna Konungen,

torde det ligga i sakens natur, att han eger i alla de fall, då i lag ej annorledes bestämts; åtminstone är intet stadgande i den föreslagna riktningen erforderligt, så länge Konungen är i besittning af den ekonomiska lagstiftningsmagten. Att derutöfver utsträcka Konungens rätt, så att han skulle ega fastställa afgifter för begagnande af hvarje kommuner, korporationer eller enskilda tillhörig, för enskildes gemensamma nytta och bekvämlighet afsedd inrättning, som kunde betecknas såsom monopolieartad, dertill synes utskottet ingen anledning förefinnas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får utskottet hemställa,

att herr Ljungmans föreliggande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 maj 1890.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservation

af herrar *Norén, A. Svenson och Pehrsson.*
